

BEZPAŃSTWOWOŚĆ W PRAWIE PUBLICZNYM

Bezpaństwowość to sytuacja, kiedy osoba nie jest uważana za obywatela przez żadne państwo. Szacuje się, że obecnie liczba bezpaństwowców na świecie wynosi ponad 10 milionów osób i chociaż większość przypadków bezpaństwowości dotyczy krajów Azji, to w Unii Europejskiej znajduje się ponad 600 000 takich osób. Apatrydami byli Albert Einstein (który zrzekł się obywatelstwa niemieckiego), Osama bin Laden (pozbawiony obywatelstwa przez Arabię Saudyjską jako terrorysta) czy postać turysty z Europy Wschodniej Viktora Navorskiego odgrywana przez Toma Hanksa w filmie „Terminal” (w trakcie jego podróży do USA państwo jego pochodzenia przestało formalnie istnieć a on sam stał się mieszkańcem lotniska). Oprócz takich indywidualnych przykładów stanowiących pewną ciekawostkę, można wskazać sytuacje bezpaństwowości na masową skalę, która jest związana z poważnymi naruszeniami praw człowieka. Masowa bezpaństwowość dotyczyła w przeszłości Żydów pozbawianych obywatelstwa przez nazistów a współcześnie dotyczy na przykład muzułmańskiej mniejszości Rohindzów mieszkających w Birmie, których określa się jako najbardziej prześladowaną mniejszość na świecie.

Już powyższe przykłady pokazują, że bezpaństwowość dotyczy bardzo różnych sytuacji. Powinno to znaleźć odzwierciedlenie w badaniach prawnych problematyki bezpaństwowości a jednak brak jest dotychczas kompleksowego opracowania tych zagadnień przez pryzmat specyfiki różnych „postaci” bezpaństwowców, w ujęciu historycznym i współczesnym. Dominuje analiza przez pryzmat źródeł bezpaństwowości, co stanowi inne od proponowanego ujęcie. Na przykład w odniesieniu do kategorii jaką są „dzieci bezpaństwowe” można wskazać kilka różnych źródeł bezpaństwowości przy czym wyróżnienie tej kategorii apatrydów jest uzasadnione wspólnymi zagadnieniami dotyczącymi instrumentów ograniczania bezpaństwowości czy kwestiami dotyczącymi ochrony.

Bezpaństwowość stała się przedmiotem regulacji w prawie międzynarodowym już w latach 30. XX w. Po II wojnie światowej przyjęto dwie konwencje dedykowane bezpaństwowcom. Mimo istnienia tych regulacji bezpaństwowości nie udało się całkowicie wyeliminować, co stanowi zdaniem niektórych autorów swego rodzaju „zagadkę”. Jednym z problemów jest brak należytego przełożenia regulacji międzynarodowych na krajowe porządki prawne a także brak analiz bezpaństwowości z perspektywy problematyki prawa krajowego. W proponowanym projekcie podejmę się analizy istotnego problemu, w jaki sposób powinna być dokonywana identyfikacja osób bezpaństwowych (czym różnią się oni na przykład od osób o nieokreślonym obywatelstwie). W moich badaniach akcent zostaje położony na zagadnienia krajowych porządków prawnych z uwzględnieniem problematyki prawnomiędzynarodowej.